

KİMSELER BİLMEZ ADIMI

Bir Vatan Evladının Diğer Notları

James Baldwin cinsellik ve kimlik sorunu gibi konuları işleyen romanları, insan haklarını savunan ve ırkçılığa karşı yazılarıyla tanınır. 1924'te Harlem'de (New York, ABD) doğdu. Temizlikçi bir annenin oğluydu. Babasını hiç tanımadı. Üç yaşındayken annesinin evlendiği fabrika işçisinin soyadını aldı. Liseden mezun olduktan sonra ufak işlerde çalışırken bir taraftan da yazmaya başladı. *The New Leader*, *The Nation*, *Commentary* ve *Partisan Review* gibi dergilerde kitap tanıtım yazıları ve denemeleri yayımlandı. İlk romanı *Go Tell It on the Mountain* (Dağlardan Duyur Onu, YKY, 2024) 1953'te çıktı. Baldwin, Harlem'de genç bir vaiz olarak yaşadıklarını yansıtan bu kitapla hemen elde ettiği başarıyı, eşcinsel aşkı ele aldığı *Giovanni's Room* (1956, roman; *Giovanni'nin Odası*, 1964) ile pekiştirdi. 1963'te çıkan romanı *Another Country* (1962; *Kara Yabancı*, 1970; *Bir Başka Ülke*, YKY, 2005) edebi bir patlama olarak nitelendirildi. 1964'te çıkan *Nobody Knows My Name* (Adımı Kimse Bilmez) ve *Notes of a Native Son* (Yerli Bir Çocuğun Notları) öykü ve denemelerden oluşuyordu. Oyun ve çocuk kitapları da yazan Baldwin, Rosenwald, Guggenheim, Partisan Review ve Ford Vakfı gibi birçok edebiyat ödülü kazandı. 1987'de Fransa'da mide kanserinden öldü. 1960-1984 arasında birçok kez Türkiye'ye gelen Baldwin, *Tell Me How Long the Train's Been Gone* (1968; *Ne Zaman Gitti Tren*, YKY, 2007) romanını İstanbul'da yazdı. 1970'te, John Herbert'in *Of Fortune and Men's Eyes* oyununu *Düşenin Dostu* adıyla Gülriz Sururi-Engin Cezzar Tiyatrosu'nda sahneledi. Aynı yıl fotoğrafçı Sedat Pakay bir Baldwin belgeseli hazırladı. James Baldwin'in *If Beale Street Could Talk* (1974; YKY, 2007) romanı da *Sokağın Dili Olsa* (1974) adıyla Türkçeye çevrilmiştir.

Bülent O. Doğan 1975 İskenderun doğumlu. İstanbul Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı'ndan mezun oldu. 1996 yılından beri çevirmenlik ve editörlük yapıyor. Louis de Bernieres, Carlos Fuentes, William Golding, Mark Twain, J. M. Coetzee, George Orwell, Necib Mahfuz, Somerset Maugham ve Joseph Conrad başta olmak üzere pek çok yazarın eserini Türkçeye kazandırdı; aynı zamanda edebiyat teorisi, felsefe ve sosyal bilim alanlarında David Harvey, Fredric Jameson, Wayne C. Booth, Elaine Scarry, Wendy Brown, Susan Buck-Morss gibi onlarca isimden çeviriler yaptı. Çevirmenler Meslek Birliği kurucu üyelerindendir.

James Baldwin'ın
YKY'deki kitapları:

Bir Başka Ülke (2005)
Bundan Sonrası Ateş (2006)
Giovanni'nin Odası (2006)
Dost Mektupları (Engin Cezzar'la birlikte, mektup, 2007)
Ne Zaman Gitti Tren (2007)
Sokağın Dili Olsa (2007)
Dağlardan Duyur Onu (2024)
Şeytanı Gördüm (2024)
Bu Sabah, Bu Akşam, Çok Erken (2025)
Kimseler Bilmez Adımı - Bir Vatan Evladının Diğer Notları (2026)

JAMES BALDWIN

Kimseler Bilmez Adımı

Bir Vatan Evladının Diğer Notları

Deneme

Çeviren

Bülent O. Doğan

YAPI KREDİ YAYINLARI

Kardeřlerim George, Wilmer ve David'e

İçindekiler

Teşekkür • 9

Giriş • 11

Birinci Kısım / Evde Otururken...

Amerikalılığın Ne Anlama Geldiğinin Keşfi • 15

Hükümdarlar ve İktidarlar • 21

Beşinci Cadde, Kenar Mahalle:

Harlem'den Bir Mektup • 47

East River, Şehir Merkezi: Harlem'den Bir Mektup'a Sonsöz • 57

Ayrandaki Sinek • 64

Kimseler Bilmez Adımı: Güney'den Bir Mektup • 74

Faulkner ve Irk Ayrımcılığının Son Bulması • 87

Çoğunluğun Peşinde: Bir Konuşma • 93

İkinci Kısım / ... Aklımdan Geçenler

Farazi Bir Roman İçin Notlar: Bir Konuşma • 103

Erkek Hapishanesi • 112

Kuzeyli Protestan • 117

Vah Zavallı Richard • 128

Siyah Çocuk Beyaz Çocuğa Bakıyor • 151

Teşekkür

Bu denemelerin ilk kez yayımlandığı aşağıdaki yayınlara minnettarlığımı belirtmek isterim. *The New York Times Book Review*, “Amerikalılığın Ne Anlama Geldiğinin Keşfi” (25 Ocak 1959); *Encounter*, “Hükümdarlar ve İktidarlar”; *Esquire*, “Beşinci Cadde, Kenar Mahalle: Harlem’den Bir Mektup” (Haziran 1960) izin alınarak tekrar basıldı; *New York Times Magazine*, “East River, Şehir Merkezi: Harlem’den Bir Mektup’a Sonsöz” (“Bir Zenci Zencilik Duygusunu Değerlendiriyor” başlığıyla basıldı, 12 Mart 1961); *Harper’s Magazine*, “Ayrandaki Sinek” (“Cesaretin Zor Bir Türü” başlığıyla basıldı, Ekim 1958); *Partisan Review*, “Kimseler Bilmez Adımı: Güney’den Bir Mektup” (Kış, 1959) ve “Faulkner ve Irk Ayrımcılığının Son Bulması” (Kış, 1956); Kalamazoo Koleji, “Çoğunluğun Peşinde”, konuşma olarak sunuldu; *Esquire*, “Farazi Bir Roman İçin Notlar” (San Francisco Eyalet Koleji’nde [sonradan Üniversite] *Esquire* Dergisi’nin “Amerika’da Yazarın Rolü” konulu yıllık sempozyumlarının üçüncüsünde konuşma olarak sunuldu, 22 Ekim 1960); *The New Leader*, “Erkek Hapishanesi” (“Koca ve Eşcinsel Olarak Gide” başlığıyla yayımlandı, 13 Aralık 1954); *Esquire*, “Kuzeyli Protestan” (“Sonu Belirsiz Bir Ingmar Bergman Modası” başlığıyla yayımlandı, Nisan 1960) izin alınarak yeniden basıldı; *The Reporter*, “Sekiz Adam” (“Richard Wright’ın Ayakta Kalışı” başlığıyla yayımlandı, 16 Mart 1961), *Le Preuve*, “Sürgün” (Şubat 1961); *Esquire*, “Siyah Çocuk Beyaz Çocuğa Bakıyor” (Mayıs 1961) izin alınarak yeniden basıldı.

Giriş

Bu denemeler son altı yılda farklı yerlerde ve farklı farklı ruh halleriyle yazıldı. Bütüne bakıldığında bana biraz hüzünlü ve amaçsız görünen yıllardı bunlar. Avrupa'daki hayatım sona eriyordu ama ben öyle olması gerektiğine karar verdiğimden değil, zaman içinde –Paris'in sokaklarıyla, iklimiyle ve meşrebiyle başa çıkmaya çalışırken; İspanya'ya, Korsika'ya ve İskandinavya'ya kaçarken– benim için bir şeyin sona erdiğinin gittikçe açıklık kazanmasından. Artık bana öyle geliyor ki, apaçık gerçeği söylemek gerekirse, aslında sona eren şey gençliğimdi sadece, yani gençliğimin ilk kısmıydı ve elimden kayıp gitmesini görmek hiç hoş değildi. Kendi hayatım bağlamında gençliğimin bitişini gösteren şey artık gerçekten bir yazar olduğumu istemeye istemeye fark etmemdi; şimdilik fena değildi ama artık sonuna kadar götürmem gerekiyordu.

Amerika'da tenimin rengi kendimle arama girmişti; Avrupa'da bu engel kalkmıştı. Bir dertten kurtulmak kadar istenecek bir şey yoktur ama insanın koltuk değneğinden yoksun kalmasından daha korkunç bir şey de yoktur. Anlaşıldı ki beni tehdit eden toplumsal güçlerden uzaklaşmak kim olduğum sorusunu çözüme ulaştırmamıştı; bu güçleri içselleştirmiş ve onları okyanusun öbür tarafından yanımda getirmiştim. Kim olduğum sorusu nihayet kişisel bir soru halini almıştı ve cevabı da kendi içimde bulacaktım.

Bunu fark etmekte hep korkutucu bir şeyler olduğu düşünce-sindeyim. Beni korkuttuğunu biliyorum – Avrupa denen sığınakta bu kadar uzun süre oyalanmamın nedenlerinden biri de buydu. Yine de, hâlâ sığınaklara ihtiyaç duyuyorsam, yolculuğumun boşa gittiği bilgisinden, Tanrı biliyor ya, ne kadar uğraşıysam da kaçamadım. Sığınaklar pahalıdır. Sığınakta yaşayandan alınan bedelse bir sığınak bulduğu yanılsamasına kendini inandırmaktır. İnsan daha derinlere bakmazsa, pek çok kişinin kendini kandırmakla beraber mutlu mesut yaşadığını düşünebilir. Ama ben üzerine düşünülmeyen hayatın yaşamaya değmeyeceğini düşünüyorum hâlâ.

Kendini kandırmanın da, ne kadar önemsiz ya da yüce bir davaya hizmet ederse etsin, hiçbir yazarın ödeyemeyeceği bir bedel olduğunu biliyorum. Yazarın konusu kendisi ve dünyadır; hem kendini hem dünyayı nasıllarsa öyle görme çabası da toplayabildiği gücün her zerresini kullanmasını gerektirir.

Benim açımdansa bu, artık Avrupa'yı terk etmekten korkmam gerekmediği, dünyanın güçlü ve tehlikeli rüzgârlarından gizlenmeye ihtiyacım kalmadığı anlamına geliyordu. Dünya çok büyüktü ve nereye gitmek istersem gidebilirdim – Amerika dahil: Ben de buraya dönmeye karar verdim çünkü dönmeye korkuyordum. Fakat Korku'daki sert sürgün hayatımda karşıma çıkan ve içimi kemiren soru şuydu: Amerika'ya dönmekten mi korkuyorum? Yoksa kendimle birlikte daha fazla yolculuk etmekten mi korkuyorum? Bu soru bir kez ortaya çıktıktan sonra bastırılması mümkün değildi, cevabının verilmesi gerekiyordu.

“Neye can attığına dikkat et” demişti vaktiyle biri bana, “çünkü muhakkak senin olacaktır.” Eh, Tanrı, Şeytan ve Mississippi ne derse desin, yazar olacağımı, ten renginin önemli olmadığını ve özgür olacağımı söylemiştim. İşte şimdi buradaydım, kendimle baş başaydım ve halletmem gereken başka mesele yoktu. Her şey sadece bana bağlıydı.

Bu denemeler kişisel bir seyir defterinin çok küçük bir kısmı. Ten rengi meselesi bu sayfalarda epeyce yer kaplıyor ama ten rengi sorunu özellikle bu ülkede benliğe dair çok daha vahim sorunları gizlemeye yarar. Tam da bu yüzden “zenci sorunu” dediğimiz şey Amerikan hayatında çok direngen ve çok tehlikelidir. Fakat kendi yaşadıklarım, Amerikan beyazları ile siyahları arasındaki bağlantının herhangi birimizin düşünebileceğinden çok daha derin ve tutkulu olduğunu gösterdi bana. Buz gibi İsveç'te bile, bitmek bilmez sorgulamaları sayesinde kendini keşfetmiş biriyle konuşurken buldum kendimi; adam bana siyah Baptist vaizleri hatırlatıyordu. İnsanın kendi kendine sorduğu sorular en nihayetinde dünyayı aydınlatmaya başlar ve başkalarının deneyimlerini anlamının anahtarı haline gelir. İnsan ancak kendisinde yüzleşebildiği şeylerle başkalarında yüzleşebilir. Bilgeliğimizin ve merhametimizin ölçüsü bu karşılaşmaya bağlıdır. Bu enerji, yıkılmış uygarlıkların enkazında bulunabilecek tek şey ve bizim uygarlığımızın tek umududur.

James Baldwin

Birinci Kısım

Evde Otururken...

Amerikalılığın Ne Anlama Geldiğinin Keşfi

Henry James, “Amerikalılık karmaşık bir alinyazısıdır” der; Avrupa’da bir Amerikalı yazarın en büyük keşfi, tam da bu alinyazısının ne kadar karmaşık olduğudur. Amerika’nın tarihi, emelleri, tuhaf zaferleri, daha da tuhaf yenilgileri ve dünyadaki konumu – dün ve bugün– hepsi öyle derinden ve inatla eşsizdir ki “Amerika” sözcüğünün ta kendisi yeni, neredeyse hiç tanımlanmamış ve son derece tartışmalı bir özel isim olarak kalmıştır. Dünyada kimse bu sözcüğün tam olarak neyi tanımladığını bilmiyor gibidir, kendine Amerikalı diyen bizler, yani çeşit çeşit insandan oluşan milyonlar da buna dahil.

Amerika’dan ayrıldım, çünkü buradaki ten rengi sorununun şiddetinden sağ çıkabileceğimden şüphe ediyordum. (Bazen hâlâ şüphe ediyorum.) *Sadece* bir zenci olmaktan, hatta sadece bir zenci yazar olmaktan kendimi korumak istedim. Deneyiminin *özgünlüğünün*, beni başka insanlardan ayırmak yerine onlarla bağ kurmamı nasıl sağlayabileceğini bulmak istedim. (Beyazlardan yalıtılmış olduğum kadar zencilerden de yalıtılmıştım; bir zenci, beyaz insanların onun hakkındaki sözlerine içten içe inanmaya başladığında öyle olur.)

Kendi deneyiminin başkalarının deneyimiyle –yani zencilerin ve beyazların, yazarların ve yazar olmayanların deneyimiyle– ilişkilenme koşullarını bulma ihtiyacı içinde, herhangi bir Texas’lı piyade kadar Amerikalı olduğum ortaya çıkınca çok şaşırdım. Ayrıca Paris’te tanıdığım tüm Amerikalı yazarların benimle aynı şeyleri yaşadığını gördüm. Benim gibi onlar da köklerinden kopmuştu ve beyaz Amerikalıların kökenlerinin Avrupa, benimkinin Afrika olmasının pek fark yaratmadığı ortadaydı; onlar da Avrupa’dayken kendilerini benim hissettiğimden daha memleketlerindeymiş gibi hissetmiyorlardı.

Avrupa topraklarında karşılaştığımızda benim bir kölenin oğlu olmam, onlarınsa özgür insanların oğulları olmaları, her iki tarafın kendi ayrı kimliklerinin peşinde olması kadar çok anlam ifade etmiyordu. Bu kimlikleri bulduğumuzda ise, işe bak, der gibiydik, bizi uzun zamandır ayıran utanca ve hınca tutunmamıza gerek kalmayacak artık.

Birbirimiz hakkında bildiklerimizin herhangi bir Avrupalının bilebileceğinden çok olduğu, burada hiç kazanmadığı kadar korkunç bir açıklık kazanmıştı Avrupa’da. Ayrıca babalarımız nerede doğmuş ya da nelere katlanmış olursa olsun, her ikimizi de Avrupa’nın şekillendirmiş olmasının hem kimliğimizin hem mirasımızın parçası olduğu da açığa çıkmıştı.

Tüm bunlar benim için açıklığa kavuşmadan önce birkaç yılımı Paris’te geçirmiştım. Açıklığa kavuşunca da, dünyası tepetaklak olmuş her yazar gibi bir tür sinir buhranı yaşayarak İsviçre dağlarına doğru savrulduım. Orada, o süt beyaz manzarada iki Bessie Smith* plağı ve bir daktiloyla silahlanmış halde, ilk çocukken tanıdığım ve kaçmak için onca senemi harcadığım yaşamı yeniden yaratma çabasına giriştim.

Bessie Smith’in ses tonu ve ritmi sayesinde, küçük bir zenci veletken nasıl konuşuyor olabileceğimi bulmak için geçmişimde kazıya girişebildim; o zamanlar duyduğum, gördüğüm, hissettiğim şeyleri hatırlayabildim. O hatıraları çok derine gömmüştüm. Amerika’dayken hiç Bessie Smith dinlememiştım (yine aynı şekilde yıllar boyunca karpuzla dokunmamıştım) ama Avrupa’da bu sanatçı benim “pis zenci”liğimle barışmama yardımcı oldu.

Kendimle bu şekilde barışmamın burada mümkün olabileceğini sanmıyorum. Amerika denen olağanüstü tiyatro oyunundaki rolümü –bunun “yerim”den farklı olduğunu eklemek zorundayım– kabul ettikten sonra Amerika’dan nefret ettiğim yanılsamasından kurtulabildim.

Avrupa’da bir Amerikalı zenci yazarın başına neler gelebileceğinin hikâyesi, orada herhangi bir Amerikalı yazarın başına ne gelebileceğine de ayna tutar. Her yazarın başına aynı şeylerin geldiğini

* 1920’lerde caz ve blues alanına damga vuran Amerikalı siyah ses sanatçısı. (ç. n.)

söylemeye çalışmıyorum elbette, zira Avrupa son derece sakatlayıcı da olabilir; hem zaten bir yazar ilk atılımını yaptığında başardığı tek şey tehlikeli, bitmek bilmez ve öngörülemez bir savaşta kritik bir çatışmayı kazanmaktır. Yine de atılım yapmak önemlidir ve mesele şu ki çoğu vakada Amerikalı bir yazar bu atılımı yapmak için ülkesini terk etmek zorundadır.

Amerikalı yazar Avrupa'da her şeyden önce kendini savunma zorunluluğundan kurtulur. Ancak kaslarını gerip sadece "sıradan bir adam" olduğunu ispatlama alışkanlığından *kurtulduğunda* bu alışkanlığın ne kadar sakatlayıcı olduğunu fark eder. Orada başka biriymiş gibi yapmak zorunda değildir, çünkü sanatçı Avrupa'da buradaki gibi şüpheyile karşılanmaz. Avrupalılar sanatçılar hakkında ne düşünürse düşünsün, artık onların en az yağmur, kar, vergi ya da işadamları kadar gerçek –ve kalıcı– olduğunu anlayacak kadar çok sanatçı öldürmüşlerdir.

Elbette Avrupa'da insanların toplumdaki farklı işlevleri konusunda kafaların nispeten daha net olmasının nedeni Avrupa toplumunun –Amerikan toplumunda hiç görülmeyen bir şekilde– hep sınıflara ayrılmış halde kalmasıdır. Avrupalı bir yazar kendini eski ve şerefli bir geleneğin –düşünsel faaliyet geleneğinin, edebiyat geleneğinin– parçası olarak görür ve seçtiği meslek yüzünden tüm dostlarını kaybedeceğini düşünerek tedirginlik yaşamaz. Fakat Amerika'da böyle bir gelenek yoktur.

Aksine bizde gerçek entelektüel çabaya karşı çok derinlere işlemiş bir güvensizlik vardır (sıkı sıkıya tutunduğumuz Amerika mitini yerle bir edeceğinden kuşkulanırız muhtemelen ki umarım yerle bir eder). Amerikalı bir yazar Amerikan toplumsal merdivenin en alt basamaklarından birine doğru giden bu mücadelesini dik kafalılıkla ve bin türlü geçici işte çalışarak yürütür. Büyük ihtimalle yetişkin hayatının büyük bir kısmında "sıradan biri" olmuştur ve o ılık sulardan çıkmak onun için kolay değildir.

Öte yandan ciddi sayılabilecek bir paradoksu da göz önüne almak zorundayız: Amerikan toplumu Avrupa'dakinden daha hareketli olsa da, toplumsal ve mesleki hatları aşmak orada buradakinin daha kolaydır. Bence bunun Amerikan yaşamındaki statü problemiyle ilgisi var. Herkesin statü sahibi olduğu bir yerde kim senin statüsünün olmaması da pekâlâ mümkün. Her halükârda,

kişinin kendi statüsünün ne olduğu konusunda tedirginlik duyması kaçınılmaz görünüyor.

Fakat Avrupalılar uzun zamandır statü fikriyle yaşıyorlar. İnsan orada iyi bir aktör olmakla gururlandığı kadar iyi garson olmakla da gururlanabilir ve iki durumda da kendini tehdit altında hissetmez. Bu da Avrupa'da bir aktör ile garsonun buradakine göre daha özgür ve daha samimi bir dostluk geliştirebileceği anlamına geliyor. Garson aktörün "şeytanın bacağına kırdığı" hissiyle muğlak bir hınç duymaz, aktör de bir gün kendini yeniden garson olarak bulabileceği korkusuyla azap çekmez.

Üç aşağı beş yukarı toplumsal paranoya diyebileceğimiz bu durumun yokluğu Amerikalı yazarın Avrupa'da, çok büyük ihtimalle hayatında ilk defa, herkese ulaşabileceğini, herkes için ulaşılabilir hale geldiğini ve her şeye açık olduğunu hissetmesine yol açar. Bu olağanüstü bir histir. Tabiri caizse kendi ağırlığını, kendi değerini hisseder.

Adeta karanlık bir tünelden aniden çıkmış ve kendini gökyüzünün altında bulmuştur. Gerçekten de gökyüzünü ilk kez Paris'te görüyor gibiydim. Gökyüzünün ben doğmadan önce orada olduğu, ben öldükten sonra da orada olacağı kafama dank etti; üstelik bu yüzden hüznü de kapımadım. Dolayısıyla, yakaladığım kısacık fırsattan olabildiğince istifade edip etmemek bana kalmıştı.

New York'ta doğmuştum ama sadece dar çevrelerde yaşamıştım. Paris'te şehrin her kesiminde oturdum – Sağ Yaka ve Sol Yaka'da, burjuvalar arasında ve sefiller arasında yaşadım, Pigalle'deki simsar ve fahişelerden tutun da Neuilly'deki Mısırlı zenginlere kadar her türden insan tanıdım. Bunu vahim bir ilkesizlik, hatta karanlık bir ahlaksızlık gibi görenler olacaktır; ben sağlıklı buluyorum. İnsanlarla, her türlü insanla konuşmayı severim ve hemen herkes de, hâlâ bildiğimizi umduğum üzere, dinlemeyi seven birini sever.

Sürekli kendimden çok farklı insanlarla muhatap olmak içimde bulunduğunu neredeyse hiç bilmediğim önyargılarımı paramparça etti. Yazar Avrupa'da Amerikalı olmayan insanlarla, gerçeklik hissi onunkinden tümüyle farklı insanlarla karşılaşır. Bu ülkeye karşı sevgi, nefret, hayranlık, korkaklık ya da haset duyuyor olabilirler; her halükârda bakış açıları farklıdır ve bu da yazarı daha önce sorgusuz sualsiz inandığı pek çok şeyi yeniden değerlendirmeye

mecbur bırakır. Bu yeniden değerlendirme çok acı verici olabilir ama aynı zamanda çok değerlidir.

Bu özgürlük, tüm özgürlükler gibi beraberinde tehlikeler ve sorumluluklar getirir. Günün birinde yazar, Avrupa'da bir Amerikalı olarak yaşadığının bilincine büyük bir şiddetle varmaya başlar. Orada Avrupalı olarak yaşasaydı, farklı ve hiç de o kadar çekici olmayan bir kıtada yaşıyor olacaktı.

Bu önemli gün belki bir Cezayirli taksicinin ona Paris'te Cezayirli olma hissinden bahsettiği gün olacaktır. Belki bir *café terrace*'in* önünden geçerken Albert Camus'nün gergin, zeki ve dertli yüzünü bir anlığına gördüğü gün olacaktır. Belki de, birinin Little Rock'ı** açıklamasını istediği ve onun da Amerikan pasaportuyla Avrupa'da oturduğu yerde açıklamaya çalışmak yerine Little Rock'a gitmenin daha basit –ve her ne kadar sözcükler kulağa bayat gelse de, daha onurlu– olacağını hissetmeye başladığı gün olacaktır.

Bu kişisel bir gündür, korkunç bir gündür, bütün konukluğunun ona getirmekte olduğu gündür. O gün farkına varır bu ürkütücü derecede sorunlu dünyada sorunsuz ülke diye bir şey olmadığını; Avrupa'da kendini bir şeye hazırlıyorsa, kendini hazırladığı şeyin... Amerika olduğunu. Kısacası, Amerikalı yazarın Avrupa'da bulduğu özgürlük onu başladığı yere, kendisine getirerek gelişiminin sorumluluğunu her zaman bulunduğu yere, onun kendi ellerine verecektir.

En başına buyruk asi bile bir yerde doğmuş olmak zorundadır. Onu yaratan gruptan ayrılabilir –buna mecbur bırakılabilir– ama köklerini hiçbir şey silemez, köklerinin işaretlerini kendisiyle birlikte her yere taşır. Bunu bilmenin, hatta konumlarından bağımsız olarak en güçlü insanların yaptığı gibi, bunda sevindirici bir yan bulmanın önemli olduğunu düşünüyorum. Bir yazarın hayatı tam manasıyla bunu kabullenmeye bağlıdır.

Amerikalı yazarlara toplumu tasvir etmedikleri ve topluma ilgi duymadıkları suçlaması yöneltilmiştir sıklıkla. Sadece topluma karşı duran ya da toplumdan yalıtılmış bireyleri tasvir ettikleri söylenir.

* Paris caddelerindeki geniş kaldırımlarda yaygın olarak görülen açık hava kahveleri. (ç. n.)

** Dokuz siyah öğrencinin Arkansas eyaletinde beyazların gittiği liseye kaydolmasıyla başlayan ve ırk ayrımcılığının simgesi haline gelen olaylar kastediliyor. (ç. n.)

Amerikalı yazarın tasvir ettiği şey kendi durumudur elbette. İyi ama *Anna Karenina* da yaşadığı zamana ve yere ters düşen yalıtılmış bir bireyin trajik sonunu tasvir etmiyorsa neyi tasvir ediyor?

Asıl fark Tolstoy'un eski ve ağırlaşmış bir toplumu, her şeyin sonsuza dek sabit görüldüğü –içinde yaşayan insanlara göre elbette, Tolstoy'a göre değil– bir toplumu tasvir etmesidir. Kitabın başyapıt olmasının nedeni de Tolstoy'un gerçekte bu toplumu yöneten ve Anna'nın ölümünü kaçınılmaz kılan gizli yasaları kavraması ve bizim de görmemizi sağlamasıdır.

Amerikalı yazarların tasvir edebileceği sabit bir toplum yoktur. Bildikleri tek toplumda hiçbir şey sabit değildir ve birey kendi kimliği için savaşmak zorundadır. Bu hakikaten büyük bir kargaşadır ve Amerikalı yazara daha önce eşi benzeri görülmemiş fırsatlar sunar.

Amerikan hayatının gerilimlerinin ve olanaklarının muazzam düzeyde olduğu kesinlikle su götürmez. Fakat çağdaş edebiyatta bunlar esasen takıntılı bir şekilde ele alınıyor; yani kitap gerilimimizin irdelenmesinden ziyade belirtisi oluyor. Tanrı biliyor ya, kendi kendimizi irdelememizin zamanı geldi ama bunu ancak Amerika mitinden kendimizi kurtarmaya gönüllü olduğumuz ve burada gerçekten neler olup bittiğini bulmaya çalıştığımız zaman başarabiliriz.

Aslında her toplum gizli yasalarla, insanların söze dökülmeyen ama derinlere kök salmış ön kabulleriyle yönetilir ve bizimki de istisna değildir. Bu yasaların ve ön kabullerin neler olduğunu bulmak Amerikalı yazarın işidir. Tabuları yıkmaya çok meraklı ama yıktığı tabulardan kurtulmayı başaramayan bir toplumda bu kolay bir iş değil.

Bu arada Amerikalı yazarın Avrupa'ya kaçıp durmasında şaşılacak bir şey yok. Yolculuğu için beslenmeye ve bulabileceği en iyi modellerle karşılaşmaya ihtiyaç duyar. Avrupa'da henüz bizde olmayan bir şey var: Hayatın gizemli ve önlenemez sınırları olduğuna ya da tek kelimeyle trajediye dair bir anlayış. Bizde de onların feci halde ihtiyaç duyduğu bir şey var: Hayatın olanaklarına dair yeni bir anlayış.

Eski Dünya'nın vizyonu ile Yeni Dünya'nınkini birleştirme yönündeki bu çabada en kuvvetli yönümüz devlet adamı değil yazardır. Henüz tam manasıyla inanmasak da içsel yaşam gerçek bir yaşamdır ve insanların elle tutulmaz hayallerinin dünya üzerinde elle tutulur etkileri vardır.

Hükümdarlar ve İktidarlar

Zenci-Afrikanlı Yazarlar ve Sanatçılar Konferansı (*Le Congrès des Ecrivains et Artistes Noirs*) 19 Eylül 1956 Çarşamba günü Paris'te, Sorbonne Üniversitesi'nin Descartes Amfisi'nde başladı. Batı dünyasının entelektüel başkentinin tipik atmosferi olduğunu düşünmek isteyeceğiniz bulutsuz ve ılık günlerden biriydi. *Café terrace*'larda oturanlar vardı, delikanlılar ve genç kızlar bulvarlarda yürüyordu, bisikletler fevkalade acil işlerini halletmek için hızla geçiyordu. Herkeste ve her şeyde bir neşe vardı; yaşını hiç göstermeyen Paris evleri bile istisna değildi. Bu evlerin fahiş kiralalarına parası yetmeyenler havanın güzelliği sayesinde sokakların tadını çıkarıyor, parklarda fark edilmeden oturuyordu. Gidecek hiçbir yeri olmayan, yapacak hiçbir işi olmayan, gelecek diye hiçbir hazırlık yapılmamış ve zaten yapılması mümkün olmayan delikanlılar ve genç kızlar, yaşlı adamlar ve kadınlar nehir boyunca yürüyerek Paris manzarasının güzelliğine katkıda bulunuyordu. Gazete satıcıları neşeli görünüyordu; gazete alanlar da öyle. Fırınlara önünde sıra olmuş erkekler ve kadınlar bile –zira Paris'te ekmek grevi vardı– uzun zamandır bu sıralara alışık gibi davranıyordu.

Konferansın açılış saati dokuzdu. Saat onda salon dayanılmaz kadar sıcak olmuştu, insanlar girişleri tıkamış, ahşap basamakları doldurmuştu. İçeride hummalı bir faaliyet vardı: Ses kayıt cihazları kuruluyor, kulaklıklar test ediliyor, flaş lambaları yanıp sönüyordu. Aslına bakılırsa salon elektriklerle dolmuştu. İlk gün orada olanlara bakarak katılımcıların üçte ikisine yakınının siyahi olduğuna kanaat getirdim.

Salonun ön tarafındaki masanın ardında sekiz siyahi adam oturuyordu. Bu adamlar arasında şunlar vardı: Amerikalı romancı Richard Wright; *Présence Africaine* editörü ve konferansın baş düzenleyicilerinden biri olan Alioune Diop; Senegal'den şair Leopold Senghor, Martinik'ten şair Aimé Césaire, Haiti'den şair ve romancı